~~jaħraq bħur għal ruħ kemm mejtin irid, u jista' wkoll jaħraq bħur darbtejn u tlieta għal ruħ ta' mejjet wieħed. Imbagħad, daqs kemm bħur ikun ħaraq, daqs hekk ikollu jqiegħed flus ġewwa bieqja oħra li tkun fuq il-mejda wkoll, u wara jeħodhom il-qassis.~~

~~Hemm drawwa oħra li nies il-mejjet imorru fuq qabar il-mejjet għal rashom u jieħdu magħhom kwienen u borom. Meta jaslu hemm, iqabbdu n-nar fil-kwienen u jgħallu l-qamħ fil-borom u jsaffuh u jroxxu fuqu ż-żokkor u jħalltu miegħu ftit ħelu u jgħajjtu lil foqra u t-tallaba (li dejjem ikun hemm minnhom qrib l-oqbra) biex kull wieħed jew waħda, jieħdu qabda qamħ u jekluha għar-ruħ il-mejtin. U mbagħad jistqarru li ma jemmnux bil-*Purgatorju*, jiġifieri bil-Matħar!~~

~~Jekk issaqsi lil xi qassis jew xi raġel Qopti għaliex jagħmlu hekk la darba ma jemmnux fil-Matħar, iwieġbek li dawk huma drawwiet qodma, li għadhom jitħarsu imma li xej ma jiswew għal ruħ il-mejtin. U jekk iġġiblu t-turijiet kollha, mill-Bibbja (kotba tal-Makkabin) u mill-kotba tas-Santi Patri u mix-xnijjiet, jew *tradizzjoni*, kollu għal xejn, għax ma iseħħlek qatt li ġġegħlu jemmen. Għal hekk ma jibqax ħaġa oħra x'wieħed jagħmel għajr li jitlob għalieh biex Alla jagħtih id-dawl; u jekk ikun marid, li jmur jagħmillu xi żjara u jħejjih mill-aħjar li jista' għal mewt.~~

~~P. GUZEPPI CREMONA O.F.M.~~

IT-TIENI TAQSIMA — **IMĦABBA**

IT-TBERIK FIS-SALT

L-Ingliżi, minn żmien żemżem, joħorġu ktieb darba fil-ġimgħa, kollu tiswir, jismu *Illustrated London News*. F'waħda minn dawn il-ħarġiet, xi sena ilu, kien hemm kitba msemmija: "A Prophet Honoured In His Own Country", fejn fiha l-kittieb tkellem fuq *statwa* ta' Sant'Elija maħduma minn naqqax mill-Palestina u mwaqqfa fuq Ġebel Karmel, fuq ir-riħ ta' Ħajfa, il-Palestina wkoll. F'ritratt mir-ritratti jidher qassis, ma' raġel ras kbira; il-qassis, miktub taħtu li hu Monsinjur Vergani, Delegat tal-Patrijarka Latin fil-Galilija.

Dak il-Monsinjur, meta kien għadu qassis biss, ftit wara li qaddes l-ewwel quddiesa, kienu bagħtuh kappillan tal-Latini f'belt jisimha s-Salt, fit-Transġordanja. Jiena, dak iż-żmien kont ngħallem naqra tal-iskola hemmekk, għal hekk lil Dun Vergani nafu sewwa. M'hux talli nafu, talli meta kien imur għand l-Insara xi mkien bgħid mill-belt, ġewwa r-raba' (għax hemm minn wahar ir-rebbiegħa sa bokor ix-xitwa, ħafna nies imorru jgħixu ġewwa kmamar jew gherien fir-raba') kien jgħiddli biex immur miegħu. U jien kont immur bil-qalb, għax inħobb nara xi ħaġa għariba. Darba, wara Għid il-Kbir, mar jbierek 'dar' tal-Insara fuq ġebel għoli u jiena mort miegħu. U hawn sa nikteb dak li għadni niftakar fuq dik il-mawra.

Mela, tlaqna għal ħabta tas-sagħtejn u nofs jew it-tlieta, Dun Vergani u jien. Hu żamm il-ktieb u jien żammejtlu l-imraxx u l-istola. L-ewwel qsamna triq imbagħad bdejna telgħin telgħa xorija, hemm, fuq ir-riħ tal-belt. Għall-ewwel it-telgħa kienet bħal sqaq tar-raba' imbagħad għalqet u saret trejqa.

Telgħin u telgħin, qalb ix-xewk u l-ħaxix u l-ħaġar. Tlajna minn bħal taraġ dejjaq, maqtugħ fil-blat u kif wasalna fuq, ħarġu għalina xi seba' jew tmint iklieb tal-Għarab, b'denthom merfugħ 'il fuq, munxar suf fuq daharhom, snienhom mikxufa, jinbħu għalina. U f'daqqa feġġet mara, għajtet mal-klieb, li telqu lilna u bdew jinbħu wieħed għall-ieħor, u qalet lil Dun Vergani: "Tfaddlu, Abuna!" (jiġifieri: *Idħlu, sur kappillan*!).

Morna warajha u lmaħna d-'dar'. Id-dar kienet għar imħaffer f'ħanek tal-blat wieqaf. Għax hemmekk, l-istħa tad-djar, jiġifieri l-bjut, ma jagħmluhomx tas-siment jew tad-deffun, bħal Malta. Isibu blata ratba u bajda, iħaffru fiha u jieħdu dak it-trab. Iħalltu miegħu t-tben tar-riqiq, jagħġnuh u jagħmlu l-bjut bih. Dan il-għar fiż-żmien kien taħfira minn dan it-taħfir li għieded insemmi, li wara li xebgħu jieħdu t-trab minnu, marru jgħammru fih in-nies. Hemm ħafna għerien oħra bħalu. Kif wasalna naraw ir-raġel qiegħed fil-bieb jistenniena. Qalilna "Tfaddlu!" (idħlu) u dħalna. 'Il ġewwa mill-bieb kien hemm bħal kamra; il-għar kien jibqa' dieħel 'il ġewwa kemm il-naħa imma kien nofs magħluq b'ħajt tas-sellieħ. Ir-raġel ġieb saqqu, meddu fl-art mal-ħajt (għax għand il-bdiewa siġġijiet baħħ) u qalilna noqogħdu fuqu. Aħna qagħadna u ġebbilna platt biż-żbib u ieħor bil-biċċiet tal-*ħabisa*. Ħabisa tkun donnha ġilda ħoxna, magħmula mil-laħam tal-għeneb u żerriegħa, tal-ħlewwa u mqegħda bejn biċċtejn xoqqa nadifa u mqadda fix-xemx. Bdejna nnaqqru l-ħabisa u ż-żbib u nitkellmu.

F'nofs il-għar, f'ħofra fl-art kien hemm nar imqabbad. Ir-raġel qiegħed taġen żgħir tal-ħadid bil-maqbad twil fuq dak in-nar u ġieb il-kafè shieħ u qegħdu f'dak it-taġen u beda jħammsu, jiġifieri *jinkaljah*, quddiemna. Meta tħammas, neħħieh u qiegħed *brik* (bħal stanjata żgħira tal-inħas) bl-ilma fuq in-nar. Ġieb mehrież kbir tal-għewwied, xi daqs siegħ, imżejjen bir-rjus ileqqu tal-imsiemer u xeħet fih il-kafè mħammas u beda jdoqqu, jiġifieri jherrżu. U hu u jherrżu, ħabbat il-lida fuq xfar il-mehrież li jagħmel ħoss sabiħ: *To-to-tumm*! *Tumm-tumm*! *To-to-tumm*! *Tumm-tumm*! Meta l-ilma tal-brik fetaħ jagħli, neħħa l-kafè mill-mehrież u xeħtu fih. Qabad il-widna tal-brik, warrbu u qegħdu fuq in-nar tliet darbiet u l-kafè kien misjur.

Imbagħad ġieb gabarrè u fuqu erba' fnagen, jew kikkri żgħar bla widna. Ferragħ ftit kafè f'kikkra minnhom, minn din sawwbu għal ġewwa l-oħra, imbagħad għal ġewwa l-oħra u l-oħra u dina tal-aħħar xorobha hu. Raġa' mela bil-kafè l-kikkri kollha imbagħad ressaq lil kappillan wara lili, ħa kikkra hu u fl-aħħar newwel kikkra lil mara.

Hawn nisthajjel li xi ħadd jixtieq jaf għal fejn il-Għarbi qagħad iferra' l-kafè minn kikkra għal kikkra u l-aħħar kikkra xorobha hu. Ngħid is-sewwa qatt ma smajt, imma nista' naħseb il-għaliex. Jagħ-

mel dan biex juri lil mistednin li l-kikkri ma fihomx semm. Għax kieku jkun fihom is-semm, la darba l-kafè għadda minnhom kollha u fl-aħħar xorbu hu, kien imut hu l-ewwel wieħed.

Mela, wara li xrobna l-kafè morr (għax hemm ma jagħmlulux zokkor, imma bdiel zokkor drabi jixħtu fih biċċa ħaxixa togħma ta' lumi, jekk m'hux aktar qarsa mil-lumi wkoll), Dun Vergani qam u libes l-istola. Mela l-imraxx bl-ilma mbierek lil kellu f'kunjett filbut u berkilhom il-għar. Iżżejniehom ħajr (għednielhom: *Allâ jkattar ħajrkom! Mamnunin bi ktir!*) u għednielhom li sa mmorru. Kif inhi d-drawwa ta' hemm talbuna noqogħdu ftit ieħor, għax kien għadu l-ħin (bil-Isien tagħhom: *Luwiex il-għaġle? Lissa bakkir!*) imma Dun Vergani qalilhom li kellu x'jagħmel ħafna u kellu jmur. Għal hekk sellimnielhom (għednielhom: *B'ħatirkom!*) u ħriġna mill-għar.

Il-mara reġgħet ħarġet magħna biex ma jagħmlux għalina l-klieb. U hekk, imseħbin mill-mara, tgħajjat mal-klieb, u mill-klieb jinbħu għal xulxin u għalina, wasalna sa ras it-taraġ tal-blat. Il-mara u l-klieb reġgħu lura u aħna nżilna lejn is-Salt.

Elsie.

PATRI GAWDENZJU

Min kellu jgħidli, meta kont noħroġ indur ma' Patri Gawdenzju, fiż-żmien li kont il-Palestina, li għad nikteb fuqu u fuq mewtu hawn Malta, f'din ir-Rivista! Min kellu jgħidli kif kellu jtemm ħajtu dak il-Franġiskan żagħżugħ, dak iż-żmien mimli bil-ġmiel, bil-għerf u bil-hena; u l-lum ma fadal minnu għajr ftit għadam f'qabar!

* * *

L-ewwel darba li rajt lil Patri Gawdenzju, kien fis-Sagrestija tal-Knisja tal-Qabar ta' Kristu, ftit jiem wara li wasalt il-Palestina. Imma għamilna ħbieb meta ġie Għajn Karem ibiddel l-arja, għax ma kienx jiflaħ; jien kont hemm ukoll dak iż-żmien, u billi hu kien joħroġ ħarġa fil-għaxija x'ħin idur ir-rwieħ, bħal ma kont nagħmel jiena, bdejna niltaqgħu u noħorġu flimkien. Hekk għamilna ħbieb.

F'dawn id-dawriet li konna nduru flimkien, l-ewwel f'Għajn Karem imbagħad f'Ġerusalem, ġie li kien jitħaddet miegħi fuq ħajtu. U hawnhekk sa ngħid xi kelmtejn kif smajthom minnu, bla żjieda ta' xejn.

Patri Gawdenzju twieled fid-19 ta' Frar tas-sena 1889, ġewwa Nazaret. Meta kien għadu żgħir, miet missieru, u billi kienu erbat aħwa, ommu biex tgħin ruħha daħħlet lilu fid-dar tal-ktiema li għandhom ir-Rhieb Franġiskani f'Ġerusalem. Meta tfarfar ried jidħol Raħeb huwa wkoll, kif għamel tas-sew meta kien għad kellu xi tnax-il sena. Moħħu kien tajjeb wisq, u tgħallem malajr u qaddes ta' tnejn u għoxrin sena, jiġifieri sentejn qabel iż-żmien.

Malli qaddes, il - Franġiskani bagħtuh jitgħallem Ruma. Kemm dam hemm ma nafx. Naf li minn